

Covenant & Conversation yazılarına yönelik cömert sponsorlukları için The Maurice Wohl Charitable Foundation'a teşekkürlerimizle

Kıskançlığın Politikası

Naso 5781

Tora'da, liderlik kavramını algılama şeklinden daha devrimsel pek az şey vardır.

Antik toplumlar hiyerarşikti. Kitleler fakirdi; açlık ve hastalıklara yatkındı. Genellikle okur-yazar değildi. Kendilerine bireysel haklara sahip insanlar olarak davranılmaktansa – ki bu ancak on yedinci yüzyılda dünyaya gelmiş bir kavramdı – hükümdarlar tarafından birer zenginlik ve iktidar aracı olarak istismar edilmekteydiler. Bazı zamanlarda zorunlu bir angarya hizmetine koşulup genellikle, kralları onurlandırmayı amaçlayan anıtsal binaların inşasında kullanılırlardı. Başka zamanlarda ise hükümdarın emperyalist tasarılarını ilerletmek üzere zorla orduya alınırlardı.

Hükümdarlar çoğunlukla, tebaalarının yaşam veya ölümleri üzerinde mutlak güce sahipti. Krallar ve firavunlar yalnızca devletin başı olmakla kalmaz, aynı zamanda en yüksek rütbeli dini mevkileri de ellerinde tutarlardı; zira ilahların oğulları olarak görülürler, hatta kendileri bile birer yarı-ilah olarak kabul edilirdiler. İktidarlarının, hükümleri altında olanların rızasıyla hiçbir bağlantısı yoktu. Bu sanki evrenin kumaşına dokunmuş bir durummuş gibi görülürdü. Tıpkı güneşin gökyüzüne, aslanın hayvanlar âlemine hâkim olması gibi, krallar da kendi nüfuslarına hükmetmekteydi. Doğada işler böyle yürümekteydi ve doğanın kendisi kutsal ve dokunulmazdı.

Tora, durumun bu şekilde görülmesine muhalefet eden istikrarlı bir polemik niteliğindedir. Sadece krallar değil, renk, kültür, sınıf veya mezhepten bağımsız olarak, hepimiz Tanrı'nın suretinde ve benzeyişindeyizdir. Tora'da, Tanrı, özel halkı Yisrael'i, zaman içinde gerçekten de eşitlikçi bir toplum haline gelebilecek bir olgunun – veya daha doğru bir şekilde ifade etmek gerekirse, *kavod*, yani onurun, güce veya zenginliğe veya doğumdan gelen tesadüfi imtiyazlara bağlı olmadığı bir toplumun – ilk adımlarını atmaya çağırmaktadır.

Paraşat Korah'ta daha geniş bir şekilde keşfedeceğimiz, *bir hizmet olarak liderlik* kavramının ardında yatan da budur. Tora'da Moşe'ye yakıştırılan en yüksek unvan, *eved*

A-Şem, yani “Tanrı’nın kulu” şeklindedir (Devarim 34:5). Ona yönelik en büyük övgü onun “çok – yeryüzündeki diğer herkesten daha çok – mütevazı” olmasıydı (Bamidbar 12:3). Liderlik, hizmettir. Büyüklük, tevazudur. Mişle kitabının ifade ettiği gibi, “İnsanın kibri onu alçaltacaktır; ama alçakgönüllü olan, onuru koruyacaktır” (Mişle 29:23).

Tora bize, ideal bir dünyanın yönünü işaret etmektedir, ama artık oraya erişmiş, hatta sadece birkaç adım mesafede olduğumuzu dahi farz etmekte değildir. Moşe’nin liderlik ettiği insanlar da, günümüzde birçoğumuzun olduğu gibi, gözlerini hırs, arzu, gösteriş ve zevk düşkünlüğüne dikmeye yatkındı. Hâlâ onur ve statüye yönelik insani arzuyu taşıyorlardı. Ve Moşe’nin de bu gerçeği tanınması gerekiyordu. Yaklaşmakta olan aylar ve yıllar içinde bu, önde gelen sürtüşme kaynaklarından biri olacaktı. Doğrusu bu, Bamidbar kitabının başlıca temalarından biridir.

Bene-Yisrael kimi kıskanıyorlardı? Çoğu, bir Moşe olma arzusunda değildi. Ne de olsa Moşe, Tanrı’ya konuşan ve Tanrı’nın konuştuğu adamdı. Mucizeler gerçekleştiriyor, Mısırlıların başına belalar getiriyor, Kızıldeniz’i yarıyor ve halka kayadan su ve göklerden *man* veriyordu. Bunların herhangi birini yapabileceğine inanacak kadar kendini beğenmiş insanlar çok fazla olmasa gerekti.

Ama dini liderliğin, görüldüğü kadarıyla sadece tek bir kabileye – Levi kabilesine – ve o kabile içinde tek bir aileye – Koenlere – yani Aaron’un erkek torunlarına sınırlanmış olduğu gerçeğinden dolayı içerlemek için sebepleri vardı. Şimdi artık Mişkan ibadete açılmış ve halk, yolculuğunun Sinay’dan Vaat Edilmiş Topraklar’a olan ikinci yarısına başlamak üzere iken, gerçek bir kıskançlık ve garz riski vardı.

Tarih boyunca bu sabit bir olgu olagelmiştir. Biz, demiştir Shakespeare, “şu adamın sanatını, bu adamın dehasını” arzuluyoruz. Aeschylus “Başarılı olmuş bir arkadaşı, onu kıskanmaksızın onurlandırmak, pek az insanın karakterindedir” demiştir.¹ Goethe her ne kadar “nefret aktif ve kıskançlık pasif antipati” olsa da, “kıskançlıktan nefrete sadece tek bir adım vardır” uyarısında bulunmuştu. Yahudiler bunu ta kemiklerinin içinde bilmelidir. Birçok kez kıskançlığa hedef olmuşuzdur ve çok sık bir şekilde bu kıskançlık nefrete dönüşerek trajik sonuçlara yol açmıştır.

Liderlerin, kıskançlığın – özellikle de liderlik ettikleri insanlar arasındaki kıskançlığın – arz ettiği tehlikelerin farkında olmaları gerekir. Uzun ve görünürde birbirinden kopuk konulardan oluşan Naso *peraşasının* birleştirici temalarından biri budur. Bu *peraşada*, Moşe’nin üç potansiyel kıskançlık kaynağı ile yüzleştiğini görüyoruz. Bunların ilki Levi kabilesinin içinde yatmaktaydı. Kabile mensuplarının, Koenliğin tek bir adam – Moşe’nin ağabeyi Aaron – ve soyuna verilmiş olduğu gerçeği karşısında içerlemek için sebepleri vardı.

İkincisi, ne Levi kabilesinden ne de Aaron’un kabilesinden olup, yine de, Tanrı ile, Koenlerin sahip olduğu şekilde özel, yoğun bir ilişki içinde olmak açısından, kendilerinin de kutsal olma hakkına sahip olduğunu düşünen bireylerle ilgiliydi. Üçüncüsü, Mişkan’daki ibadetin dışında bırakıldıkları hissiyatıyla yaşıyor olmaları muhtemel olan diğer kabilelerin liderlik kademesiyle ilgiliydi. Moşe’nin bu potansiyel tehlikelerin hepsini sırasıyla ele aldığını görüyoruz.

¹ Aeschylus, *Agamemnon* 1.832.

Öncelikle Levi kabilesi içindeki her bir aileye, halkın bir yerden diğerine yolculuk ettiği her seferinde Mişkan'ın eşyalarını, araçlarını ve genel yapısını taşıma konusunda özel bir rol vermektedir. En kutsal objeler Keat ailesi tarafından taşınacaktı. Gereşon ailesi, kumaşları, örtüleri ve perdeleri taşıyacaktı. Merari ailesi mensupları ise, kalaslar, sürgüler, direkler ve yuvaların taşınmasından sorumlu olacaklardı. Başka bir deyişle, Tanrı'nın evi çöl boyunca taşınırken, bu törensel yürüyüşte her bir Levi ailesinin özel bir rolü ve yeri olacaktı.

Ardından Moşe, daha yüksek bir kutsiyeti hedefleyen bireylere geçmektedir. Görüldüğü kadarıyla *Nazir* – kendisini Tanrı adına ayırma andı içen birey (Bamibdar 6:2) – kavramının altında yatan mantık budur. Bir Nazir'in şarap içmesi veya diğer herhangi bir üzüm ürünü yemesi yasaktır; saçını tıraş edemez; ve kendisini bir ölüyle temas yoluyla manevi olarak kirletemez. Dolayısıyla bir Nazir olmak, görüldüğü kadarıyla, Koenlikle bağdaşan “ayrılmış olma” türünü geçici bir süreliğine üstlenmenin bir yoluydu; gönüllü bir fazladan kutsiyet derecesini ifade ediyordu.²

Son olarak Moşe, kabilelerin liderlik kademesine değinmektedir. *Peraşamızın* çok fazla tekrar içeren 7. *pereki*, her bir kabile başkanının, *Mizbeah*'ın ibadete adanması vesilesiyle getirdiği sunuları listelemektedir. Kabile başkanlarının sunuları birbirinin tamamen aynıydı ve Tora bu konudaki anlatımını, sadece tek bir kabile başkanı tarafından getirilen armağanları sayıp, sonra diğer kabile başkanlarının her birinin de aynı şeyleri getirdiğini söyleyerek çok daha kısa tutabilirdi. Ama işte, açıkça yapılan tekrarlar, her kabilenin kendi onur anına sahip olduğu gerçeğini vurgulama etkisine sahipti. Her biri, Tanrı'nın evine bağışta bulunmak suretiyle, kendi onur payını elde etmişti.

Bu bölümler Naso'nun bütünü oluşturmakta değildir, ama her liderin ve her grubun ciddiye almak durumunda olduğu bir prensibe işaret etmek için yeteri kadarını teşkil etmektedir. İnsanlar, herkes için saygınlığın eşit olması gerektiğini, teoride, kabul ettikleri zaman bile ve liderliği bir hizmet olarak gördükleri zaman bile, eski köhne tutkular kolay kolay ölmez. İnsanlar hâlâ başkalarının başarılarını çekemezler. Hâlâ onurun, aslında kendilerine gelmesi gerekirken başkalarına gittiği hissini taşırlar. Rabi Elazar A-Kapar şöyle demiştir: “Haset, ihtiras ve onur peşinde koşmak insanı dünyadan çıkarır.”³

Bunların yıkıcı duygular olduğu gerçeği, bazı insanları – belki de çoğumuzu – onları zaman zaman hissetmekten alıkoymamaktadır ve bir grubun uyumunu bunun kadar riske sokan başka hiçbir şey yoktur. Bu, bir liderin mütevazı olma gereğinin sebeplerinden biridir. Bir lider bunların hiçbirini hissetmemelidir. Ama aynı zamanda, herkesin mütevazı olmadığının da bilincinde olmalıdır. Her Moşe'nin bir Korah'ı, her Julius Caesar'ın bir Cassius'u, her Duncan'ın bir Macbeth'i, her Othello'nun bir İago'su vardır. Birçok grupta, kendi öz saygınlığına yönelik bir yaralanmışlık duygusuyla hareket eden potansiyel bir fitneci vardır. Bunlar çoğu kez bir liderin en ölümcül düşmanlarıdır ve gruba büyük zarar verebilirler.

Bu tehlikeyi tamamen ortadan kaldırmanın hiçbir yolu yoktur, ama Moşe, bu haftaki *perasha*da bize nasıl davranmak gerektiğini söylemektedir. **Herkesi eşit düzeyde**

² Bkz. Rambam, *Ilhot Şemita VeYovel* 13:13.

³ Mişna Avot 4:21.

onurlandırın. Potansiyel olarak hoşnutsuz gruplara özel olarak dikkatinizi verin. Herkese kendisine değer verildiğini hissettirin. Herkese, sadece sembolik bir şekilde de olsa spot ışığı altında olacağı bir an verin. Kişisel olarak tevazu örneği olun. Herkesin, liderliğin bir statü şekli değil, hizmet olduğunu açıkça anlamasını sağlayın. Belirli bir tutkusu olanların onu ifade edebileceğini sağlayacak yollar bulun ve herkesin katkıda bulunma şansına sahip olmasını temin edin.

Kıskançlığın politikasını bertaraf etmenin garantili hiçbir yolu yoktur, ama onu asgariye indirmenin yolları vardır ve *peraşamız*, bunun nasıl yapılacağını bir örneğidir.

1. Tora'nın liderlik kavramı hakkında devrimsel olan nedir?
2. Acaba kıskançlık olumlu bir şekilde kullanılabilir mi? Bu duygunun doğasında yer alan riskler nelerdir?
3. Rabi Sacks, hangi sürtüşme türünün Bamidbar kitabının merkezi teması olacağını ima etmektedir? Aklınıza bazı örnekler geliyor mu?

Jonathan Sacks
The Office of Rabbi Sacks

www.RabbiSacks.org   @RabbiSacks

The Office of Rabbi Sacks, PO Box 72007, London, NW6 6RW • +44 (0)20 7286 6391 • info@rabbisacks.org

© Rabbi Sacks • All rights reserved • Rabbi Sacks'ın Ofisi Covenant and Conversation Trust tarafından desteklenmektedir